

EKSPERTHINNANG
REHATSE KAITSEALA
moodustamise ettepaneku kohta

Piret Kiristaja

Tallinn 2006

Ekspert hinnang Rehatse kaitseala loomise kohta

Kuusalu Vallavalitsus tegi ettepaneku koostada ekspert hinnang (põhjendatuse ning kavandatavate piirangute otstarbekuse ekspertiisi) Kuusalu Vallavolikogu 30. jaanuari 2006 otsusega nr 1 algatatud Rehatse kaitseala loomise kohta.

Eksperteeritava ala pindala on kokku ligikaudu 725 hektarit. Kavandatav kaitseala asub Harju maakonnas **Kuusalu vallas Rehatse ja Ilmastalu külas**. Ekspertiisi käigus analüüsiti kaitseala loomise põhjendatust, kavandatavate piiride ja piirangute vajalikkust ja otstarbekust.

Ekspertiisi tulemusena koostati kaitsealale kaitse-eeskirja projekt koos digitaalse kaardimaterjaliga.

Ekspert hinnangu materjalid koos lisadega on esitatud elektrooniliselt Kuusalu Vallavalitsusele ja paberkandjal kahes eksemplaris, mis jäävad Kuusalu Vallavalitsusele ja eksperdile.

Piret Kiristaja

04.08.2006

Eksperthinnangu materjalid kaitseala projekti kohta sisaldavad:

Hinnang eksperteeritava ala:

Loodusväärtustele

Välispiirile

Kaitsekorrale

Lisa 1: kaitseala välispiiri skeem

Lisa 2: kaitseala metsa kasvukohatüüpide skeem

Lisa 3: kaitse-eeskirja eelnõu

Lisa 4: fotod Rehatse metsaalast

Kasutatud materjalid

**Eesti looduse infosüsteemi - EELIS andmebaas (andmed seisuga juuni 2006) Kuusalu valla maakatastri digitaalandmed (seisuga november 2005)
Anija metskonna 2002. aasta puistuplaan ja takseerandmed Harju maakonna rohevõrgustiku teemaplaneering Looduskaitset reguleerivad õigusaktid**

I KAITSEALA EESMÄRK JA VÄLISPIIR

Kaitseala loodusväärtused

Kuusalu alevikust lõuna poole jääb metsaala, mis on ühtlasi rohevõrgustiku tuumalaks. Siinsed palu- ja nõmmemetsad on piisavalt suured, et pakkuda elupaika ka suurulukitele ja inimpeglilikele linnuliikidele.

Välitööd toimusid Rehatse rohealal ajavahemikus aprill-juuli 2006.

Välitööde käigus tuvastati metsise mängu aegsed tegutsemisjäljed (mängu ja istumise paigad) metsakvartalis nr QS041. See mängupaik asub kolm kolm kvartalit idapool Völlaskatku metsise püsielupaika. **Metsis on II kategooria kaitsealune liik ning vastavalt Looduskaitseseadusele ei tohi tema elupaiku hävitada ning loomi häirida. Metsise leiukohas tuleb luua tingimused tema soodsa seisundi tagamiseks.**

Loodavast kaitsealast lääne pool on registreeritud **Völlaskatku metsise püsielupaik**, mis on riikliku kaitse alla võetud Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 (RTL 2005, 13, 111). Püsielupaiga suuruseks on 567,8 ha.

Metsise tegevusala laienemine Rehatse metsaalale on üsna ootuspärane, sest siinsed metsakooslused on metsise elutegevuseks sobivad. Ühtse loodusliku tervikala tagamiseks ongi ettepanek võtta loodava kaitseala läänepiiriks Völlaskatku metsise püsielupaiga idapiir ning luua seega kaitsealusele linnuliigile soodsad elutingimused ka selles piirkonnas.

Siinsetes metsades võib kohata suurematest imetajatest põtru, metskitsi, metssigu, jäneseid, rebaseid ning kährikuid. Välitöödel tuvastati lisaks eelnimetatutele mitmes paigas ka metsnugise esinemine. Mõnikord on nendes metsades liikunud ka karusid.

Metsadest hõlmavad suurema ala nõmmemetsad: sambliku ja kanarbiku kasvukohatüübid. Ala omapärane reljeef loob võimalused väga erinevatele kasvukohtadele. Eriti huvitav on Rehatse ala lõunaosa, kus väärtuslikest metsakooslustest esineb siirdesoo- ja madalsookooslusi ning rabastunud metsakooslusi (lisa 2).

Kaitse alla võtmise põhjendatus

Tallinna lähiümbruse loodus on kõrgendatud inimsurve mõju all, seda nii potentsiaalse ehitusalana kui ka piirkonnas esinevate loodusvarade kasutamise läbi. Alal paiknevad ulatuslikud liivavarud, mis on arvele võetud riikliku maardlana (Kuusalu liivamaardla) ning mille kaevandamise vastu on huvi tundnud mitmed ettevõtjad. Maavarade kaevandamine mõjutaks aga oluliselt piirkonna põhjavee taset, aga ka maastikupilti ning seaks ohtu nii siinsete elupaikade kui ka ohustatud liikide säilimise. Kui kaevandamine peaks aset leidma, siis hävivad praegused kooslused kindlasti vähemalt karjääride kohtades. Samuti toimuvad olulised muutused karjääride vahetus ümbruses ning sellega seoses muutub oluliselt ka kogu maastikupilt.

Ka intensiivne metsaraie halvendab paljude liikide eluvõimalusi. Rehatse metsaala asub riikliku kaitse all oleva metsise püsielupaiga vahetus läheduses ning metsise tegutsemisjälgi on tuvastatud ka kõnealusel alal.

Projekteeritava kaitseala metsad on ühtlasi ka oluliseks puhkealaks tihedasti asustatud Kuusalu asula vahetus läheduses. Loodav kaitseala kattub nii rohevõrgustiku tuumalaga kui erinevaid tuumalasiid ühendava rohekoridoriga tagades rohevõrgustiku edukat toimimist.

Et hoida piirkonna metsaelustikku ja puhkemaastikku, on vajalik piirata piirkonnas suurepindalalisi raieid, maavarade kaevandamist ning uute tiheasustusalade rajamist loodusmaastikku.

Eeltoodust tulenevalt võib öelda, et kohalike elanike mure kaevandustöödest tingitud muutuste, piirkonnas esinevate koosluste ja ohustatud liikide elu- ning kasvukohtade kahjustamise või hävimise ja maastikupildi muutuste, osas on siin igati põhjendatud. Kohaliku omavalitsuse tasandil kaitseala loomine on kindlasti üheks kõige kiiremaks võimaluseks selliste negatiivsete, ja võimalik et pöördumatute arengute ära hoidmiseks.

Kokkuvõttes võib öelda, et kaitseala loomine on siin igati põhjendatud ja vajalik. Kuna kaitset vääriva piirkonna keskseks osaks on Rehatse küla metsad, siis oleks sobivaks kaitseala nimeks *Rehatse maastikukaitseala*.

Kaitseala eesmärk

Projekteeritava kaitseala eesmärgi võiks sõnastada järgnevalt:

Rehatse maastikukaitseala eesmärk on Kuusalu asula vahetusse lähedusse jäävate metsa- ja sookoosluste, kaitsealuste linnuliikide elupaikade ning metsamaastiku hoidmine.

Välispiir

Projekteeritava kaitseala piiri kujundamisel on silmas peetud, et kaitseala hõlmaks piirkonna olulised loodusväärtused ning samas kulgeks kaardil mööda selgelt jälgitavaid ning looduses märgatavaid loogilisi piire. Ühtlasi oli eespool ka ettepanek ühitada loodava kaitseala läänepiir Völlaskatku metsise püsielupaiga idapiiriga.

Kaitseala kirde- ja edelaosas pakuksin välja 2 alternatiivset välispiiri varianti:

I variant hõlmaks suurema ala, lähtudes ühtse loodusliku terviku põhimõtetest ning

II variandi puhul on servaaladelt välja jäetud eramaad. Seega järgib kaitseala piir riigimaa piiri.

Lõplik piir võiks selguda pärast avalikustamisperioodi, arvestades asjaosaliste (kinnistute omanike) seisukohtadega.

Kaitseala digitaalne välispiir on esitatud ekspertiisi lisana.

Pindala

Projekteeritava Rehatse maastikukaitseala ligikaudne pindala on I variandi puhul oleks **723 ha** ja teise variandi puhul **613 ha**.

II KAITSEKORD

Kavandatavad piirangud

Tulenevalt Looduskaitseseadusest (§ 44 lõige 1) võib omavalitsuse poolt moodustatud kaitsealal kehtestada piiranguvööndi kui kõige leebema kaitsekorraga alal seadusega lubatud kitsendusi ja kohustusi. Selline kaitsekord võimaldab kohalikul elanikul siin üldjuhul jätkata traditsioonilist loodussäästlikku maakasutust.

Rehatse maastikukaitsealal asuvate loodusväärtuste säilitamiseks on vajalik reguleerida järgmisi tegevusi:

- 1) maavarade ja looduslike kivimite kaevandamist;
- 2) metsade raiet;
- 3) ehitustegevust;
- 4) jahipidamist
- 5) veerežiimi muutmist.

Maavarade ja looduslike kivimite suuremahuline kaevandamine peab olema keelatud, sest selline tegevus ohustab nii selle piirkonna veerežiimi kui ka kaitseala olulisi väärtusi nagu metsakooslused ja ohustatud liikide elupaigad.

Ala metsades tuleb rakendada kaitsemetsade majandamise põhimõtteid. Seega tuleks siinset metsa majandada näiteks püsimeetsana ning keelata tulundusmetsades kasutatavad suurepinnalised lageraied. Turberaiet korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha ning keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel. Üldjuhul on loodussäästlik metsa kasutamine kaitsealal aktsepteeritav ning loodushoidlikku metsaomanikku ei tohiks planeeritav piiranguvööndi kaitsekord oluliselt ahistada. Metsatöid peab reguleerima kaitseala valitseja, et vältida kaitsealal ebasobivate raievõtete kasutamist.

Kuna ala on elupaigaks metsisele, siis on vajalik piirata teatud tegevusi metsise pesitsusperioodil 1.veebruarist 31.augustini. Sellel ajavahemikul tuleb keelata jahipidamine ja metsamajanduslikud (eelkõige raietööd) tööd.

Metsakoosluse kujundamisel väljaspool kavandatavat puhkeala tuleb järgida järgmiseid põhimõtteid: vanemad, tugevasti harunenud ja jändrikud puud tuleb kindlasti alles jätta, samuti tuleks alles jätta seisvad surnud, jalal kuivanud puud ning lasta neil tulevikus ise murduda. Säilitamist väärt on ka murtud puude suuremad tüvetüükad. Vanad ja surnud puud on oluline elupaik putukatele, lindudele, sammaldele, samblikele, seentele. Puu- ja põõsarinne peaks jääma võimalikult liigirikas ning mitmevanuseline. Samuti ei tohiks kõiki noori puid kui järelkasvu välja raiuda. Planeeritav puhkeala, valdavalt kaitseala põhjaosas on soovitatav hooldada parkmetsana, koristades teedelt ja rajadelt ka murdunud ja mahakukkunud puud.

Kaitseala üheks loodusväärtuseks on ka sookooslused. Soid ohustab eelkõige kuivendamine ning veerežiimi muutmine. Seetõttu on kaitse-eeskirjas sätestatud uute maaparandussüsteemide rajamise keeld.

Ehitustegevuse osas tuleb vältida uute tiheasustusalade rajamist ja Kuusalu tiheasule laienemist metsaalale. Uute ehitiste ehitamine väljapoole ajaloolisi talukomplekse peaks kaitsealal olema üldjuhul keelatud, sest täiesti uued ehitised rikuvad väljakujunenud maastikupilt.

Kuna alal on oluline puhkeotstarbeline väärtus, on otstarbekas siia planeerida õppe- ja matkaradasid ning puhkekohti. Kaitseala eesmärkidega kooskõlas olevate puhkerajatiste rajamine on kaitseala valitseja kooskõlastusel lubatud. Arvestades asulalähedase metsaala aktiivset kasutamist kohalike elanike poolt, on selliste rajatiste eesmärgipärane loomine igati otstarbekas ja isegi vajalik. Kuna kaitsealale jääb väga eriilmelisi metsakooslusi, on siin võimalik rajada ka õppeotstarbelisi matkaradu.

Kaitseala esteetilise väärtuse ja puhkeala säilitamiseks tuleb kogu ala hooldada (võsaraie, vaadete avamine) ja vältida prügistamist.

Täpsemate tegevuste kavandamiseks kogu kaitsealal on ilmselt vajalik koostada kaitsekorralduskava, kus planeeritakse puhkerajatised, koosluste ja rajatiste hooldustööd ning vajalik eelarve 5-10 aastaks.

Kaitse-eeskiri

Kaitse-eeskirjaga on inimestel lubatud kaitsealal viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi. Jahipidamine on lubatud 1. septembrist 31. jaanuarini. Telkida ja lõket teha võib kaitseala valitseja ettevalmistatud kohtades. Öuemaal on lubatud telkida ja lõket teha omaniku loal. Rahvaüritusi selleks ettevalmistamata kohtades võib korraldada kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga on lubatud sõita kaitseala teedel. Väljaspool teid on lubatud sõita järelevalve ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning lisaks liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel.

Üldjuhul on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel, energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine looduslikul rohumaal ja metsamaal, uue maaparandussüsteemi rajamine ja uuendusraie, välja arvatud turberaie ajavahemikul 1.septembrist 31.jaanuarini. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud puu- ja põõsarinde harvendamine koosluste liigilise ja vanuselise mitmekesisuse taastamise ja säilitamise ning vaadete avamise eesmärgil, tootmisotstarbeta ehitise püstitamise kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks.

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna kaitseala peamiseks väärtusteks on metsamaastik kui esteetiline ja kohalike elanike jaoks olulise tähtsusega puhkeala ning samuti kaitsealuse linnuliigi elupaik. Valdav osa kaitsealast jääb riigimaale.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid kaitseväärtusi ja nende kaitseks vajalikke meetmeid. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud sellises ulatuses, et need tagaks kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi.

Lisad:

Lisa 1. Rehatse maastikukaitseala skeem mõõdus 1: 12 500

Lisa 2. Rehatse metsa kasvukohtade skeem mõõdus 1: 12 500

Lisa 3. Rehatse looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu

Lisa 4. Fotod Rehatse mesaalast